

САМУР

№ 2(347) 2021-йисан 18-март

1992-йисан январдилай акъатзава

Цийивилер

www.samurpress.net

ПАРК ТУЪКІУЪРДА

Бакуда Ватандин дя-
веда душманривай къа-
къудай яракърин парк
туъкІуърда. И кар па-
талди шегъердин Ха-
таи районда эцигунар
къиле тухузва. Ина
Азербайжандин къу-

шунди Къарабагда Эрменистандин яракълу
къуватар магълуб авуна адавай къакъудай военный
техникани кІватІнава. И техникадин са пай алаатай
йисан 10-декабрдиз Бакуда къиле фейи Гъалибвилін
парадда къулуурнай.

Цийи парк арадал гъун паталди герек тир вири
жуьредин къулайвилер туъкІуърнава. Парк алай
йисуз кардик кутада.

ГЗАФ ХИЙИРАР КЪАЧУДА

Азербайжандинни
Эрменистандин арада
къиле фейи Дагълух
Къарабагъдин дяведи-
лай къулухъ Нахчиван-
динни Азербайжандин
арада Зенгезур дегълиз
кардик кутун къарардиз

къачунва. Алаатай йисан 10-ноябрдиз пуд уълкведи
кутІунай икъардив къадайвал, Азербайжандиз
Лачин дегълиздихъ галаз барабарвал хуьн патал
Мегъри дегълиздикай менфят къачуз кІанзава. И
дегълизди Къарабагъдизни Нахчивандиз къурудай
алакъа хуьдай мумкинвал гуда. Им гъакІни регион-
дин уълквейр патал гзаф серфе авай рехъ я.

Лачин дегълизди Дагълух Къарабагъдиз Эрме-
нистандихъ галаз алакъа хуьдай мумкинвал гузвай-
вал, Мегъри дегълиздини Азербайжандиз Туьрки-
ядихъ галаз къурудай алакъа хуьдай къулайвилер
арадал гъида. И рекъи региондин уълквейриз эконо-
мика вилик тухуз куьмек гуда. Абурувай Туьрки-
ядай Юкъван Азиядиз ва Китайдиз физвай цийи
логистикадин каналдикай, 3 миллиард къван агъа-
лийриз къуллугъзавай чІехи базардикай менфят
къачуз жеда.

РИКІЕЛ ХКИДА

Азербайжан Респуб-
ликадин Президент Илгъам
Алиеван серенжемдив
къадайвал, алай йисуз
ашукъ Алескеран 200 йи-
сан юбилей къейд ийида.
Мярекат республикадин
медениятдин министр-
стводи милли илимрин
академиядихъ, образованидин министрстводихъ
ва ашукърин кІватІалдихъ галаз санал къиле тухуда.

Азербайжандин Гуййе магълалда дуньядиз ата-
на вири Къафкъаздиз сейли хъайи ашукъ Алескер
халкъдин рикІ алай сеняткаррикай я. Адан поэзи-
ядиз икрамзавай, вич асул Гуййедай тир Гуйсейн
Гъасанова са шумуд йис инлай вилик сифте яз
Бакуда вичин кІвале ашукъ Алескеран музей
туъкІуърнай. Ина 3000-далай гзаф экспона-
тар кІватІнава. Абурун арада Азербайжан-
дин 2000 ашукъдин шикилар, 650 ашукъдин
ванер кхъенвай граммофондин валар, 400
къван ашукъдин ктабар, 150 кассет, чуьн-
гуьрар, патефонар ва
ашукърин пекер ава.

Лезгийри лугъуда: Вучда а гур-
магъдикай, анай гум акъат та-
вуртІа. Вучда а кІваликай, аниз
мугъман илиф тавуртІа. Вучда а
суфрадикай, адахъ мугъман ацукъ та-
вуртІа. Вучда а суварикай, вири элди
санал шадвал тавуртІа.

Лезгийрин къадим майишатдин
йикъаргандин са вацран тІвар Яр я.
Ам 21-мартдилай 4-апрелдалди да-
вам жезва. Яр тІебиатдал чан хту-
нихъ, хуьруьн майишатдин крарихъ
къил кутунихъ галаз алакълу тир-
вилей Яран суварин гзаф мярекатар
никІера, багълара, чІафара къиле ту-
худа.

Лезги халкъдин дегъ адетрикай тир
мелер Яран суварилай вилик гена-
ни гурлуз къиле тухуда. КІвалер ва
гъен михъун, мес-къуьж рагъ гана
кІватІун, кІвалериз эгъенг ягъун, усун-
нун важиб яз гъисабда. Багълар, салар
чІамарикай, къуру хилерикай михъда,
абур суварин нянихъ цІай яна куда.

Яр гафунихъ мад са мана ава: «яру».
Дегъ чІавара лезгийрин Яран суфра
адет яз яруди жедай. Са береда къил-
ди яран мехъерар ийидай. Чамраз
яран чам, сусаз яран свас лугъудай.
Суса яран гам храдай. Мехъерин
юкъуз адан чинай яру дугуьр ава-
дардай.

Яран сувар хуьрера иллаки гурлуз
къиле фидай. Эхиримжи йисаралди
КІларин хуьрера Яраз цІегъ къугъур-
дай адет авай. Имни лезги мифологи-
ядихъ галаз алакълу я. Дегъ чІавара
гзаф гъуцариз икрамзавай лезгийр
патал цІегъ викІегъвилін лишан тир.
Сувариз цІегъре вичин гъунардикай
вирибуруз пай гурай лугъуз ам пе-
кер алукарна куьчейра къекъуьрдай.
Манийривни куьлерив и межлисдин
гурлувал артухардай.

Яраз Вацракъар лугъудай халкъдин
мярекатни гегъеншдиз къейд ийидай.
Ракъинивайни вацравай тІалабунар
ийизвай гадаярни рушар санал ма-
нияр лугъуз-лугъуз магълейра къекъ-
ведай.

21-мартдин 22-даз элячІавай йи-
физ эл суварин шемер гваз гъенерал
экъечІада. Шемер цІуру пекерикай
расда. Абур яргъи тІваларал арушна
кІевирда, кана куьтягъ жедалди гъи-
ле къада. Гъар куьчеда, гъар магъледа
цІаяр авуна, абурун винелай вирибу-
ру хкадарда. Ахпа хизанар суфрадихъ
ацукъда.

Йис Яран суфрадин рузидилай аслу
жеда лугъуда. Ам берекатлу хъурай
лугъуз суфрадал жезмай къван пара
няметар тада. Абурукай къилин нямет
семена я. Ціириз тунвай гуьлгери

къуьлуькай чранвай и тІямди суфра-
диз ярашух гуда. Семенадин патав
гитІни хъана кІанзава. Къуьл, гъа-
жикІа, нахутІ, мержемек, лацу пахла,
яру пахла чараз чрана какадарнавай
гитІ берекатдин лишан я. Аялриз
калар гъазурда. Къел квай цел ргана
цІай ганвай къуьлуьк вин ва кІерец-
дин хвехверни акадарда.

Аялризни чІехибуруз гзаф кІандай
мад са нямет жеда суфрадал: сав.
Гъилин регъвера къуьлуькай регъ-
венвай гъуьруьк шекер какадарнавай
и тІям садбуру къуруз, садбуру ламуз
неда. Яру ранг янавай какаяр, къурур-
навай емишар, чранвай шуьреяр ва
маса затІар, гъакІни аш Яран суфра-
дин абур я.

Гъар кІвале гъа йифиз ракарнихъ та-
дай бармакар ацІурун патал кІерецар,
шуьмягъар, къенфетар, рангнавай ка-
каяр ва масса затІарикай гъазурнавай
паяр жеда. Бармак ичІиз рекъе тун
гунагъ я лугъуда. Яран сувариз кІвал-
ий гъикъваи пара ризки акъатайтІа,
гъакъван пара берекат хкведа, лугъу-
да лезгийри. Суфрадихъ ацукъ та-
вунмаз суварин паяр гваз хъелбурун
кІвачериз фида. Нянихъ къажгъандин
къил алудна сифте паяр мукъув гвай
начагъ ва касни авачир инсанрин
кІвалериз ракъурда.

NECƏ BAŞA DÜŞƏK? QAYĞIKEŞLİK, YOXSА GÖZDƏN PƏRDƏ ASMAQ?

Dünya təhsil sistemində bir çox yeni təhsil proqramlarının işlənilib hazırlanması mütləqdir və bu, ayrı-ayrı ölkələrə seçim imkanı verir. Belə proqramlar eyni zamanda inteqrativ təhsilin, inklüziv təhsilin və evdə təhsilin təkmilləşməsinə də şərait yaradır. Əvvəllər respublikamızda inteqrativ təhsil əsasən Bakı şəhərindəki məktəblərdə tətbiq edilirdisə, indi Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi onu daha geniş miqyasda tətbiq etməyi qərara alıb. Bununla əlaqədar layihələr hazırlanır, müsabiqələr keçirilir.

“Lezgi İNT” feysbuk səhifəsindəki bir layihə diqqətimizi cəlb etdi: “Ləzgi dilinin öyrənilməsi məktəblərdə inteqrativ təhsil (İNT)”. Onun rəhbəri pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru Həsənbala Məmmədovdur. Layihənin adında eyni ifadənin gah “ləzgi dilinin öyrənilməsi”, gah da “ləzgi dilinin öyrədildiyi” kimi verilməsinə, onun mətninin qəlizliyinə baxmayaraq, layihənin məqsədini və əhəmiyyətini anlamağa çalışdıq.

Qeyd edək ki, inteqrativ təhsil əlilliyi olan uşaqlara aiddir. Onların ümumtəhsil məktəblərinə getməsinə icazə verilsə də, sağlam həmyaşdları ilə eyni sinifdə deyil, ayrıca sinif otaqlarında, ayrıca müəllimlərlə məşğul olmaları nəzərdə tutulur. Belə çıxır ki, ləzgi dilinin tədris edildiyi ümumtəhsil məktəblərində çoxlu əlil uşaq var və ona görə də belə təhsil proqramına ehtiyac yaranıb. Ləzgi kəndlərində əlil şagirdlər o qədər çoxdur ki?

Ümumtəhsil məktəblərində ləzgi dili dərslərinin və ixtisaslı kadrların çatışmadığına, uzun illər nazirliyə bu problemlə bağlı müraciətlər edilməsinə baxmayaraq, son 43 ildə cəmi 2 dərslinin çap edildiyi, onların da son dərəcə qüsurlu olduğu hamıya məlumdur. Həmin problemi həll etməyənlərin indi əlil uşaqlar üçün ayrıca dərslilər çap edəcəyi, onlara ayrıca sinif otaqları və müəllimlər ayıracağı nə dərəcədə inandırıcıdır? Görəsən, layihə rəhbəri özü bunun mümkünlüyünə inanırmı? Bu, qayğıkeşlikdir, yoxsa gözdən pərdə asmaq?

Yeri gəlmişkən adı çəkilən layihənin rəhbərinin nəzərinə çatdıraq ki, ümumiyyətlə, dünya təhsil sistemində sağlamlıq imkanları məhdud olan uşaqların ayrıca, xüsusi təhsil almaları vacib hesab olunmur. Çünki bu cür yanaşma uşaqların cəmiyyətə adaptasiyasına mənfi təsir göstərir, sosial ayrı-seçkilik yaradır. Ona görə də “İnklüziv təhsil” proqramı hazırlanıb. Bu proqramda əlil uşaqların öz sağlam həmyaşdları ilə birlikdə eyni sinifdə təhsil alması nəzərdə tutulur. Belə yanaşma hər iki qisim uşaqların bərabər təhsil alma hüquqlarını təmin edir, cəmiyyətdə sosial bərabərliyin qorunmasına, əlil uşaqların layiqincə təhsil almalarına şərait yaradır.

Layihə rəhbəri Həsənbala Məmmədov ikinci elanda bildirir: “Müsabiqə komissiyası müsabiqəyə yekun vurmuşdur. Ləzgi dili dərslərini tədris edilməsinə müəyyən olunmuş tələbləri ödəyən 11 işdən 2-sinin müəllifləri

ilə layihə rəhbəri arasında müqavilə bağlanmış, layihənin icra planına uyğun fəaliyyətlərin yol xəritəsi müəyyən edilmişdir”. Müsabiqədə qalib gələnlər kimlərdir? Niyə ictimaiyyət bundan xəbərsizdir? Əgər təsadüfi adamlardırsa, kim zamanət verə bilər ki, 2017-ci ildə işıq üzü görmüş “Ləzgi dil 3” (“Ləzgi dili 3”) metodika kitabının müəllifləri kimi qüsurlu, dili aşağılayan dərslilər ərsəyə gətirməyəcəklər? Axı ləzgi dili dərslilərinin yazılması dilçi alimlərə, dili mükəmməl bilən və müəyyən təcrübəyə malik peşəkarlara həvalə olunmalıdır.

Həsənbala Məmmədov ikinci elanın sonunda yazır: “Hər kəsi layihənin icrasına dəvət edirik. Siz dərslilərdə, internet portalında yerləşdirilmək üçün kurikulumda təqdim olunmuş mövzularda dərslər nümunələrini, onlara aid audio-videoçarxları və s. resursları, o cümlədən əlifbanın, leksikanın təkmilləşdirilməsi üçün təkliflərinizi hasanbalamedov@gmail.com ünvanına göndərə bilərsiniz”.

Əlifbanın və leksikanın təkmilləşdirilməsi dedikdə layihə rəhbəri nəyi nəzərdə tutur? Görünür o, dilçilik elminə bir o qədər də bələd deyil. Bələd olsaydı bilərdi ki, əlifbanın təkmilləşdirilməsi həvəskarların işi deyil. Hər hansı əlifbanın təkmilləşdirilməsinin elmi cəhətdən tam və uğurla həll olunmasından ötrü həmin dilin fonetikasi, morfolojiyası, sintaksisi və leksikası daha dərindən və geniş tədqiq edilməlidir.

Leksikaya gəldikdə isə, onu təkmilləş-

dirmirlər, zənginləşdirirlər. Leksika dildə işlədilən sözlərin məcmusudur, yəni lüğət fondudur. Leksika ilk növbədə dilin daxili imkanları hesabına, həm də yeni sözlər yaradılmaqla zənginləşdirilir. Bu məsələdə alınma sözlər də müəyyən rol oynayır.

Bu cür layihələri həyata keçirən Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi öncə ləzgi dili tədris olunan ümumtəhsil məktəblərində oxuyan sağlam uşaqların milli dildə dərslilərlə təmin edilməsi, həmin məktəblərdən ötrü ixtisaslı ləzgi dili müəllimlərinin hazırlanması qayğısına qalmalıdır. Bu məsələyə laqeydlik göstərməməlidir.

2019-cu ilin yanvarında təhsil nazirinin müavini və şöbə müdirləri ilə görüşümüz zamanı bizə vəd edilmişdi ki, dərslik məsələsi tezliklə həll olunacaq. Lakin, verilmiş vəd hələ də yerinə yetirilməyib. Ümid edirik ki, yeni təhsil naziri Emin Əmrullayev bu problemə peşəkarcasına yanaşacaq, qeyd olunan qüsurların aradan qaldırılması üçün konkret işlər görəcək. Ləzgi dili dərslilərinin hazırlanmasına peşəkarlar kömək göstərə bilər.

İmran RZAYEV,
“Samur” Ləzgi Milli Mərkəzi İctimai
Birliyi idarə heyətinin sədri

Sədaqət KƏRİMOVA,
“Samur” qəzetinin baş redaktoru

Müzəffər MƏLİKMƏMMƏDOV,
qəzetin redaktor müavini

“САМУРДИН” 30 ЙИС ЖЕЗВА

Играми Келдайбуру! Виликай кьезвай йисан январдин вацра «Самурдин» 30 йис тамам жезва. Чи халкь паталди им лугьуз тежедай кьван чехи вакьна я. И 30 йисан тарих газетдин коллективди кьехь галаз санал кьхьена. Куьне чи умуми Кьвалахдик кьуьн кутуначиртла, чавай газетни акьудиз жечир. Куьн чаз даях хьана лугьуз, хуьз алакьна чалай «Самур».

Са гафни авачиз, юбилейни чна кьехь галаз, газет датлана Келза-

вай, адал рикI алай, адак кьуьн кутунаввай Келдайбурухь галаз санал, чехи сувар хьиз кьейд ийида. Гьавилляй чун юбилейдиз санал гьазур хьана Кланзава.

Юбилейдин вилик редакциядиз чи республикадай, гьакIни Дагьустандай чарар кьезва. Келдайбуру газетдикай ва юбилей тухуникай, ам гурлу авуникай чпин фикурир лугьуз-ва, теклифар гузва. Агьадихь чна кьве чар чанзава.

АГАТНА КІАНЗАВА

Играми «Самурдин» кьвалахдарар! Кьуьд вацралай газетдин 30 йис тамам жезва. И кьилий икьван гагьди газет хвейи кьез пара кьван сагьрай лугьуз Кланзава. Куьне чалакай, тарихдикай, адетрикай, чи сейли ксарикай кьхизвай макьалайри чак руьгь кутазва. Чаз жуван халкь генани хьсандиз чир жедай мумкинвал гузва.

Жуван рикIин гафар талгьана акьваз жедач. Заз хьиз, якьин вишералди маса Келдайбурузни хьсандиз чизва хь, куьне датлана дидед чІалан, лезгивилин таьсиб чІугвазва. Куьне и кар тІвар-ван паталди ваь, рикIин тІалабуналди ийизва. ТахьайтIа, ихьтин четин девирда 30 йисуз газет хуьз жечир. Куьне и йисара халкь агудна, адак руьгь кутуна.

Заз чизва, кьез садани куьмек гузвач, такьатар гвай лезгийр кьев агатзавач. Садбуру лагьайтIа, газет халкь паталди гьикьван важиблугь ятIа адан гьавурда акьвазвач. Мумкин я са бязи вахтара куь крарикай ягьанатар ийизвайбуруни хьунухь. Ингье са кар рикIелай алудна Кланзава. «Самурдин» нумрайр кьватIна вилин нинияр хьиз хуьзвай, редакциядиз лезги чІалан Кьабедиз хьиз икрам ийизвай исанарни гзаф ава. Газет кьхидай мумкинвал авачиз адан таьсиб чІугвазвайбуруни тІимил туш. Гьавилляй за кьвай руьгьдай ават тавуна газет акьудун

давамарун тІалабзава.

Маса районура хьиз, Кьебеледани «Самурдал» рикI алай ксар гзаф ава. Газет 80-дав агакьна инсанри кьхьена. Са гафни авачиз, агьзурралди лезгийр яшамиз жезвай чи район патал им чехи рекьем туш. Гьавилляй чун газет кьхизвайбурун кьадар артухариз алахьзава, датлана ам теблигь ийизва. Чна жуван хайи газет патал руьгьдай ават тавуна и кар авуна Кланзава.

Зи рикIел хьсандиз алама. «Самурдин» 20 йисан юбилей Бакуда гзаф гурлудаказ кьиле фенай. Халкь паталди а югь сувариз элкьеннай. Газетдин 30 йисан юбилейни икI кьиле фидайдан чІалахь я чун. Гиламаз чна вирида кьуьн-кьуьневаз, гьил-гьиле гана гьазурвилер акуна Кланзава. Виридалайни хьсан гьазурвал лагьайтIа, газет кьхьин я. Чун газетдиз мукьувай куьмек гуз, адан тираж хьажиз алахьна Кланзава. Виш агьзурралди лезгийр яшамиз жезвай чи республикадин авай-авачир са лезги газет хуьн тавуртIа, маса халкьари чаз вуч лугьурай? Ихьтин кар алай месэла гьил авун лезгивал, жувал хуьн лагьай чІал тирди рикIелай алуд тийин.

Шагьисмаил ИСМАИЛОВ,
Кьебеле район, духтур

ЧІАЛАН ЖЕНГЧИДИЗ ДАЯХ ЖЕН

Гьурметлу редакция! «Самурдин» 30 йисан юбилейдин вилик за и чар Келдайбуруз эвер гун хьиз кьхьенвайди я. Вучиз лагьайтIа эхиримжи вахтара пандемия ва такьатар тахьун себеб яз газетдин са шумуд нумра акьатнавач. И карди гзафбуруз Кьевелай эсернава. Суалри заз секинвал гузвач: «Чун жуван газетдиз герек тирвал вучиз агатзавач? Вучиз чна «Самурдиз» куьмек гузвач? Жуван руьгьдин ивирдин кьадир авачир чун гьихьтин лезгийр я?»

Авайвал лагьайтIа, кьанни цІуд йис са акьван тІимил девир туш. Гилан аямда са патахьайни куьмек авачиз милли газет хуьн кьагьриманвал я. Адан коллективдиз халкьдин патай чехи гьурмет кьезва. Келдайбуру вичиз чІалан женгчи тІвар ганвай «Самур» гьихьтин яцIара гьатнаватIа чаз хьсандиз чизва. И кар кьатIун патал адан тарихдиз вил веьген бес я.

Зи рикIел хьсандиз алама, сифте чІавара датлана акьатай газет гуьгьуьнлай кьериз-цIаруз акьатнай. Газетдиз кьетIенвал, хчивал амачир. Гилан коллективди 1997-йисуз арадай акьатзавай «Самур» кIвачел ах-кьалдарайла чаз гьикьван хьеши хьанай. Чи пешекар журналистри адакай чаз кIандай гаф лугьудай газет авуна. Абуру гьакьисагьвилелди чІугур зегьметдин нетижа яз «Самурдикай» лезги чІалан михьивал хуьдай, ам вилик тухудай, чун сад-садав агуддай, вирида вичин рехь хуьдай, гьар са лезгидин кIвализ рикI алай мугьман хьиз илифдай газет хьана. Ам и дережадиз акьудун патал чІугур кьван зегьметрин и кьил, а кьил авач.

2007-йисан 27-ноябрдиз газетдин сад лагьай чиниз «Акьатзава Самур!» тІвар ганвай макьала акьуднай. Авайвал лагьайтIа, им Келдайбуруз хабардарвал тир. Макьаладин эвелда кьхьенвай: «Гьикьван кIевера

гьатнатIани, акьатдай мумкинвилер михьиз атIай чIавар хьанатIани, гьар са лезгидин хиве жавабдарвал твазвай, чи руьгьдин лишан тир «Самурдин» тІвар хьена чна.»

Гьа икI, дарвилеризни татугайвилериз килиг тавуна гьакьисагьвилелди кьуллугьна редакциядин коллективди халкьдиз. Газетдин 2011-йисан 24-декабрдин нумрада «Редактордин гаф» рубрикадик кваз «Хьена чна «Самур» тІвар ганвай макьала акьатнай. Ана кьхьенвай: «Азербайжандин кьадардиз тІимил маса халкьарин векилривай хуьз хьанач чпин милли газетар, чна лагьайтIа, неинки ам хьена, гьакIни газет халкьдин руьгьдин чешмедиз элкьуьрна.» Чи тІварван авай алим Агьмедулагь Гуьлмегьамедова гьавилляй лагьанай: «Самур» газет халкьдин мефтI, рахазвай мез я.»

Газет гьикI акьудзаватIа М.Меликмамедова вичин «Женгчи» макьалада хьсандиз кьхьена: «Гьукуматдин патай куьмек авачиз, халкьдин пул гвай ксар агат тийиз, грант гудай тешикатри агуд тийиз яцIара аватIани кьилин редактор Седакьет Керимовади вичин такьатралди «Самур» акьудун давамарзава.»

Играми Келдайбуру! Ша и гафарикай нетижа кхудин. Кье дидед чІалал газет акьудун женг я. И женгина чун «Самурдин» коллективдиз даях жен, газетдиз куьмек гун. Кьулухь халкь галайда кьвал атIуда, лугьуда бубайри. Кьулухь халкь галай газетдивай неинки 30 йисан, гьакIни 50 йисан, 100 йисан юбилейр кьейд ийиз жеда. Агатин чун «Самурдин», хуьн чна жуван хайи газет.

Тамилла БЕКЕРОВА,
Дагьустан Республикадин
Дербент шегьер, муаллим

ПРИМЕР САМООТВЕРЖЕННОСТИ

Мне неоднократно приходилось рассказывать читателям о ярких деятелях культуры, представителях науки Азербайджана с дагестанскими корнями. Сегодняшний мой рассказ о неординарной личности, табасаранце по национальности, человеку, с именем которого связана история создания военно-полевой медицинской службы в Азербайджане. Речь пойдет о враче полковнике Курбане Джамаловиче Курбанове. Все, кто близко знал этого высокопрофессионального, прекрасно образованного, честного и порядочного человека, до сих пор вспоминают его с большой теплотой и уважением, с благодарностью и любовью рассказывают о его человеческих качествах, трепетном отношении к подчиненным, заботе о них.

Курбан Курбанов родился в 1937 году в многодетной семье в селе Татиль Табасаранского района Республики Дагестан. После окончания школы и службы в Вооруженных Силах Советской Армии получил образование в Дербентском медтехникуме. Работал фельдшером в селе Хучни Табасаранского района. Затем поступил на лечфак Махачкалинского Государственного Медицинского Института. После IV курса перевелся в Саратовскую Военно-Медицинскую Академию. Закончив вуз с отличием проходил службу в Грозном, где был назначен старшим врачом в танковом полку. Затем был переведен в город Дрезден Германии, работал в военном госпитале ординатором станции переливания крови.

После 6 лет службы за границей К. Курбанов был направлен в Баку и назначен начальником станции переливания крови Закавказского Военного Округа.

Судьба Курбана Джамаловича сложилась так, что вся его жизнь отражает в себе военные действия той эпохи. Он не просто становится их свидетелем, но попадает в

самую их гущу. Так, в 1982-1984 годах он оказывается в пепле войны Афганистана. За 2 года службы неоднократно сталкивается лицом к лицу со смертью. За проявленную храбрость и отвагу награждается орденом «Красной Звезды» и медалью «За отвагу».

После Афганистана в 1984-1991 годах К.Курбанов работает начальником Баилловского военно-медицинского госпиталя города Баку. Затем страшная катастрофа в Чернобыле. В 1986 году он целых 6 месяцев служит в Чернобыле в качестве начальника госпиталя для пострадавших в результате аварии.

После трагедии 20 января генерал Даглар Абдуллаев, полковники Вагиф Ибрагимов, Курбан Курбанов и некоторые другие, первыми из высокопоставленных военных офицеров советской Армии, дислоцировавшихся в Азербайджане, принимают ответственное и смелое решение: по собственному желанию они увольняются со службы и переходят служить в Национальную Армию независимого Азербайджана. Их примеру следуют сотни офицеров.

В 1992-году министр обороны республики Валех Бершадлы приглашает военного пенсионера, известного военного врача Курбана Джамаловича к себе, и после долгой беседы возлагает на него миссию по организации военно-полевых госпиталей в зоне боевых действий. Именно с именем Курбана Курбанова связана история военно-полевых госпиталей Азербайджана. В 1991-1995 годах ездил по районам, чтобы лично организовывать военные госпитали. Он понимал, что его умение и опыт могут спасти жизни многих раненых солдат, что он нужен своей стране как никогда.

Первым в эксплуатацию был сдан госпиталь «Дёрд йол» в Физулинском районе. Это было тяжелое время. Не хватало меди-

цинского оборудования, лекарств, но несмотря на это, работа по созданию пунктов первичной медицинской помощи шла полным ходом. В госпиталь за медицинской помощью обращалось и местное население, пострадавшее от обстрелов армянских боевиков. Начальник госпиталя всем уделял внимание, каждый из них мог рассчитывать на всю необходимую помощь. Слава о его благородстве распространялась по всем прифронтовым районам.

После были организованы госпитали в Агдаме, Агдере и Тертере. Все эти учреждения он создавал с нуля, лично руководил ими, налаживал деятельность. В первой Карабахской войне в этих госпиталях были спасены жизни тысяч наших бойцов. Сам Курбан Курбанов был не только начальником госпиталей, но и принимал активное участие в спасении жизней, всегда находясь в самых горячих точках боевых действий, чтобы суметь вовремя оказать помощь раненым на поле боя.

Вплоть до 1998 года К.Курбанов находился в прифронтовых районах. По окончании боевых действий он был назначен начальником Алятского госпиталя, где

прослужил до самой пенсии. После увольнения работал врачом-ординатором на станции переливания крови.

Многие и не догадывались о том, что военный врач с добрым и отзывчивым сердцем, спасший тысячи жизней, сам долгие годы страдал от сердечных болей. Операция, произведенная на его сердце, лишь на время облегчила их. В 2010 году Курбан Курбанов ушел из жизни в возрасте 73 лет.

Курбан Курбанов с женой Ширван вырастили 4-х детей. Старший сын – Алик Курбанов, унаследовал от отца и характер, и любовь к медицине. Выпускник Азербайджанского Государственного Медицинского Института Курбанов Алик Курбанович – один из самых известных гинекологов страны, начинал работу в Центральном Военном Госпитале начальником хирургического отделения. Работал ординатором, ординатором экстренной хирургии, начальником гинекологического отделения. После увольнения майор А.Курбанов работал в Хатаинском роддоме, в больнице Нефтяников, затем главврачом Института Гинекологии. Сейчас работает в частной клинике «Баку Медикал Плаза».

Алик Курбанов, как и его отец, принимал самое активное участие в Карабахской войне. Во время Первой Карабахской он работал в Агдамском, Агдеринском, Тертерском и Гедебекском районных госпиталях, созданных Курбановым старшим, оказывал медицинскую помощь раненым. Во Вторую Карабахскую – спасал жизни наших бойцов в Шамкирском и Физулинском районах.

Именно такие самоотверженные люди, как отец и сын Курбановы, делают нашу жизнь лучше, добрее. Их любовь к профессии, целеустремленность и самоотдача являются настоящим примером для подражания.

Седаетг Керимова

YENİ KİTABLAR

AKADEMIKƏ NƏSR OLUNUR

Bu yaxınlarda Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Rəyasət Heyətinin qərarı ilə görkəmli alim, AMEA-nın müxbir üzvü Kamil Ayda-zadəyə həsr olunmuş bibliografik göstərici nəşr olunmuşdur. Kitab görkəmli riyaziyyatçı alimin həyatı, elmi-pedaqoji və ictimai fəaliyyətinin, 1973-2020-ci illərdəki elmi əsərlərinin bibliografiyasını, əldə etdiyi elmi göstəriciləri, həmçinin

haqqında olan mənbələri əhatə edir.

Bibliografik göstəriciyə alimin kitabları, müxtəlif dillərdə işıq üzə görmüş məqalələri, çoxsaylı beynəlxalq konfrans və simpoziumlarda etdiyi məruzələr daxil edilmişdir. Bibliografik nəşr riyaziyyat üzrə elmi-tədqiqat işi aparən alim və mütəxəssislər, ali məktəb müəllimləri və tələbələri, eləcə də geniş oxucu kütləsi üçün nəzərdə tutulmuşdur.

Bakının "Elm" nəşriyyatında işıq üzə görmüş kitabın elmi redaktoru akademik Rasim Əliquliyev, redaktoru akademik Telman Əliyev, tərtibçiləri dosentlər Şəhla Tahirqızı, Yeganə Əşrəfova, Anar Rəhimov və Türkan Vahidovadır.

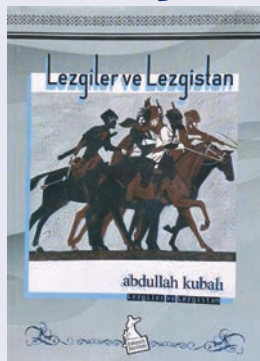
"SAMUR"

TÜRK DİLİNDƏ NƏŞR

Bu günlərdə Ankarada Abdulla Qubalının türk dilində "Lezgiler ve Lezgistan" adlı növbəti kitabı çapdan çıxmışdır. Nəfis tərtibatla, rəngli şəkillərlə çap olunmuş kitabda Qafqazın qədim xalqlarından olan lezgilərin tarixi, dili, mədəniyyəti, ədəbiyyatı, incəsənəti, adət və ənənələri, görkəmli şəxsiyyətləri, qəhrəmanları haqqında ətraflı məlumat verilmişdir.

Müəllif oxucuların diqqətini çəkən həmin materiallarla yanaşı, kitaba lezgilərin "Şarvili" eposu, Yaran suvar (bahar bayramı), qədim ləzgi təqvimi, "Lezginka" rəqsi ilə bağlı məqalələri də daxil etmişdir. Osmanlı dövlətinin lezgilərlə əlaqələrin-

dən, Türkiyədə yaşayan lezgilərin həyatından, buradakı Dağıstan xalqları nümayəndələrinin mədəniyyət mərkəzlərinin fəaliyyətindən bəhs edən məqalələr də böyük maraq doğurur.

"SAMUR"

ПОЧТИЛИ ПАМЯТЬ ШЕХИДОВ

Джибир, Лягяргышлаг, Юхары Зейхур, Хурел, Аных, Неджефкенд, Аваран, Гюндюзгала, Гиль, Бёюк Муруг, Урва, Укур, Гасангала, Кухуроба, Имамкулкенд, Гилоба, Пирал, Дустанхир, Бедиргала, Каякенд, Муджук, Ени Хаят и в самом городе Кусары, предоставили семьям продовольственную помощь, поинтересовались их проблемами и заботами.

В ближайшее время со стороны Лезгинского Национального Культурного Центра «Самур» каждой семье будет оказана финансовая помощь.

С первых дней Отечественной войны сотни уроженцев Кусарского района мужественно и храбро сражались за территориальную целостность Азербайджана. В 44-дневной войне 37 из них стали шехидами.

По поручению председателя Лезгинского национального культурного центра «Самур» Имрана Рзаева сотрудники центра навестили семьи шехидов в Кусарах.

Активисты Центра – секретарь Зафир Наджафов, руководитель сектора по работе с молодежью Эдвиг Гасанов, пресс-секретарь Рустам Азимов и активист центра, блогер Рамиль Алхасов в сопровождении представителей Исполнителей власти Кусарского района посетили семьи шехидов.

Они навестили семьи шехидов в селах

ПРЕСС-ЦЕНТР ЛЕЗГИНСКОГО НАЦИОНАЛЬНОГО КУЛЬТУРНОГО ЦЕНТРА «САМУР»

Чи сад лагъай 1000000!
Къайи рагъ

Лезги члалал члугунвай сад лагъай фильм тир «Къайи рагъдиз» миллион касди килигнава. И кар куьне авуна, чан жуванбур! Чи члал, чи

ругъ, чи жуввал хуьзвай куьн аваз хуьрай! И фильмдиз килигдайбурун къадар мадни гзаф жедайдан члалахъ я чун.

ШИИРРИН КІВАТІАЛ

Вичин поэзиядинни прозадин эсерралди сейли тир чи твар-ван авай къелемэгъли Седакъет Керимовадин и мукъвара нубатдин ктаб чапдай акъатнава. Авторди эхиримжи йисара лезги члалал кхьенвай шииррикай туькьурнавай и кватіал Бакудин «Red N Line» чапханада басма хьанва. Ктабда гъакІни автор-

дин «Дагъдин синел» твар алай цийи поэма ва цийи килелай туькьурнавай «Чалакай баллада» ва «Магъи дилбер» поэмаяр гъатнава. Кватіалдин редактор твар-ван авай шаир-журналист Муьзеффер Меликмамедов я. «Гхиссерин кимел» С. Керимовадин 30 лагъай ктаб я.

ИЕРВАЛ ТУЬКІУЬРЗАВА

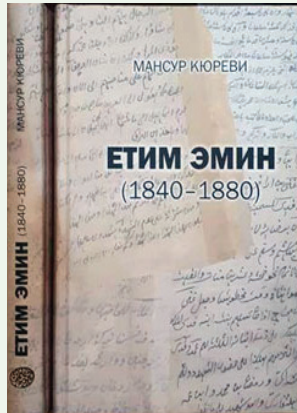
И мукъвара са дараматдин цлал тлебиатдин пейзаж члугъзавай са художник акуна заз. Лацу цлаз илгъамдив гатфарин акунар куьчарзавай ам вичин дуньяда авай. Кистинивни рангарив лугъуз тежедай хътин иервал туькьурзавай и кас кцарви художник Руьстембег Нагъиев тир. Алай вахтунда гзаф кцарвийрин квалерин цлариз адан пейзажри ярашух гузва. Иллаки Ватандай яргъара яшамиш жезвай чи ватангълийри адет яз райондай чпихъ галаз Руьстембега члугур пейзажар тухуда.

Кцар райондин Къуьхуьрба хуьруьн юкъван мектеб акъалтГарна, Бакудин А.Азимзадедин тварунихъ галай училищеда, гуьгъуьнлай АПИ-дин худ.графикадин факультетда чирвилер къачур Руьстембеган эсеррин суракъяр вириниз чкланва. Абур къачун патал сеняткардин килив тек са Азербайжандин районрайни шегъеррай ваь, гъакІни къецепатан уьлквейрай гзаф инсанар къевезва. Им дамах кутадай кар я.

«САМУР»

ЕТИМ ЭМИНАКАЙ ЦИЙИ КТАБ

Цийи йисан вилик Москвадин «Азбука» чапханади Россиядин Илимрин Академиядин Шаркъ Институтдин грифдик кваз лезги публицист Мансур Куьревидин «Етим Эмин (1840-1880)» твар ганвай ктаб чапдай акъудна. Илимдин редактор машгур академик Абдусалам Гуьсейнов тир и ктаб Къафкъаздин ва Россиядин эдебиятда вахъиадиз элкьвена. Чи машгур арабист Гъалиб Садыкъидин архивдин гъилин хатГарикайни документрикай менфят къачуна кхьенвай и ктабда шаирдикай икъван гагъди маса ксаривай винел акъудиз тахъай делилар ва цийи малуматар гъатнава.

Мансур Куьревиди сифте яз Етим Эминан уьмуьрдихъни кьиникьихъ галаз алакьалу тир цийи делилар винел акъудна, ам 1840-йисузи дидедиз хъана, 1880-йисузи рагъметдиз фейди субутна. Гъавилияй ада вичин ктабдизни гъакІ «Етим Эмин (1840-1880)» лагъай твар ганва.

Профессор Гъажи Гашарова ктабдиз кхьенвай аннотацияда къалурнавайвал, им «надир ахтармишун» я. Ада кхьенва: «И монографияда Эминан яратмишунар чирунин карда сифте яз гъам шаирдикай малум делилар, гъамни авторди винел акъуднавай шиирар, шаирдикай цийи делилар авай гъилин хатГарин документар мукъуфдалди анализ авунва».

Мансур Куьревиди гъа са вахтунда Етим

Эминан багъри дустар тир Гъасан Алкъадарвидин ва Къазанфар Зулфикъарован шаирдихъ галаз рафтарвилерикайни гегъеншдиз кхьенва. Ада Гъасан Алкъадаридин «Диван ал-Мамнун» ктабдай келдайбуруз малум тушир шиирар анализ авуналди члехи алимдин шаирдихъ галаз гъихътин алакьаяр авайтла, Етим Эмин Дербентдин азарханада къаткай вахтунда Гъ.Алкъадаридивай вучиз адан кьилив физ хъаначтла авайвал къалурнава.

Гъалиб Садыкъидин архивдай ва «Киридин альманахдай» Етим Эминан са къадар шиирар лезги прессадиз акъудай Мансур Куьревидин ктабди мукъвал вахтара члехи шаирдин уьмуьрдикайни яратмишунрикай генани зурба илимдин ахтармишунрин ктаб арадиз къведайдак умуд кутазва.

«САМУР»

НЕОБЫЧНЫЙ ФЛЕШМОБ

В Сулейман-Стальском районе Республики Дагестан более 300 человек хором прочитали стихотворение Седакет Керимовой «Чун лекьер я». По инициативе руководства района Управление образования совместно с волонтерским движением организовало флэш-моб по массовому чтению стихотворения.

В парке-сквере им. Сулеймана Стальского села Касумкент собрались 300 человек. В масштабной акции, приуроченной к Меж-

дународному дню родного языка, приняли участие сотрудники районной администрации, соцзвена, учреждений образования и культуры, учащиеся школ, члены волонтерского движения, воспитанники Дома детского творчества района. Мероприятие прошло перед IX межрайонной научно-практической конференцией «Лезгинская письменность. Истоки и развитие», посвященной 150-летию первой лезгинской азбуки Казанфара Зульфичарова.

АТИУЗ ТАГУН

«Самурдин» юбилейдин вилик зи рикел газетда чап хъайи бязи макъалаяр хъевезва. Абурукай сад чи машгур алим Ярали Яралиеван 2011-йисан 26-ноябрдин нумрада чап хъайи ««Самур» чи ивидин дамар я» макъала я. Ада кхьенвай: «Чи кьегъал къелемэгълийри кьилди чпиз са менфятни авачиз, гъар жуьредин четинвилериз эхна шумуд йисар я халкъ паталди «Самур» газет тахъана-тахъана гъатай са савкъват хъиз хуьз... И экв гвай ксариз икрам тавуртла, и экъуникай Рагъ тавуртла, чун гъихътин лезгийар хуьрай?» Эхирдай Ярали муаллимди келдайбуруз эвер ганай: ««Самур» газет чи ивидин дамар я, ам чна садавни атлуз тагун!»

Гъакъикъатдани, газет акъат тавун, чаз чи члал, меденят, тарих, эдебият, адетар кланарзавай экв тухъвена лагъай члал я. «Самурдин» 20 йисан юбилейдин вилик за ««Самур» гъар хизандиз!» лагъана келдайбуруз эвер ганай. Гила мад гъилера жуван лезгийриз эвер гуз кланзава заз. Ша чна гъар са касди алакьдайвал газетдиз куьмек гун. Рикле жуван члалазни жуван халкъдиз кланивал аватла, и кар кьилиз акъудун са акъван четин туш.

Жуван тежрибадикай лугъун. Газетдив гегъчлай сифте йикъалай за жуван мукъва-кьилибурув, дустарив, хуьруьнбурув «Самур» кхъиз туна. Гъа икІ, клвенкІве 20, ахпа 30, гуьгъуьнлай 50 касди газет кхьена. Гъа са вахтунда газет Къуба райондин Хъимил ва Хъимил къазмаяр, Хачмаз райондин Хъимил къишлахъ хуьрерин агъалийривни агакъарна. Исятда зи пагай «Самур» кхьенвай 62 кас ава.

Заз чиз, алай вахтунда «Самур» чи республикадин виридалайни хъсан газетрикай сад я. Са шакни алачиз, ам лезги члалан члехи женгчи я. Ада чаз хайи члал, хайи халкъ акІ кланарзава хъи, гагъ-гагъ жув пагъ атлана амуькъда. Ихътин газет кхъин тавун лезгивал негъ авун я.

Газетдин 30 йисан юбилейдин вилик за и фикир мад гъилера тикрарзава: Ша чна газетдик къуьн кутан. Жуван вацІ жува яцІу авуна кланзавайди рикелай алуд тийин. Чи ивидин дамар тир «Самурдин» ара атлуз тагун.

Тагъир АГЪАРЕГЪИМОВ,
Баку

КЪУЛАН ВАЦІУК СЕЛ КУМАЙ КЪВАН...

Къулан вацІук сел кумай къван,
Хуьрерик дем-мел кумай къван,
Рубгдик милли къел кумай къван,
Сагъ я лезги халкъ.

Гиссерал звал гъидай и цІарарин автор течидайди лезгийрихъ бажагъат ава. КІелдайбурук рубгъ кутадай и шиир лезгийрин зурба камалгъли Фейзудин Нагъиеван къелемдикай хкатай йикъсалай вири халкъдин меце гъатнава. Адан автордин тІвар лезги эдебиятдин тарихда гъамшалугъ яз амуькун патал са и шиир бес я. Ингъе ихътин явлалу цІарар адахъ тІмил авач.

Къе вичин 70-йисан юбилей къейд ийизвай чи халкъдин баркаллу хва, тІвар-ван авай шаир, прозаик, публицист, эдебиятдин пешекар, таржумачи, филологиядин илимрин доктор, ДГУ-дин профессор Фейзудин Нагъиеван къелемдикай хкатнавай эсерри чи рубгъдин ивирар девлетлу авунвайвилай, ада халкъдин патай чІехи муьгъуббат къазанмишнава. Адан шиирарни поэмаяр, гъикаяярни повестар, шииррин риваятарни драмаяр, гъаІни лезги чІалан илимдиз, эдебиятдиз, фольклордиз, чи классикриз талукъарнавай илимдинни публицистикадин макъалаяр чпихъ чІехи мас авайбуру я. Вичин уьмуьр къилляй-къилди халкъдиз къуллугъ авуниз серфнавай ам кІелдайбурун рикІ алай сеняткар я.

Нагъиев Рамазанан хва Фейзудин (Фаиз Куьреви) 1951-йисан 15-февралдиз Дагъустан Республикадин СтІал Сулейманан райондин Агъа-СтІал хуьре дидедиз хъана. Одессадин дараматар эцигдай инженервиллин институт яру дипломдалди

ДИДЕ-ВАТАН

Зун шад хъанай, мублагъ чилел хайила,
Тирла жувни зурба гужлу хъандай.
ВацІар, гъуьлер, дагълар чуьллер гайила,
Деде-ватан, вун заз гъикъван масандай!

Жуван буржи тамамна чиг чІавалай,
Хъсан кІелна, ваз къуллугъна, кІвалахна.
Ви тарифна, гъахъ бейкефнач жувалай,
Ви рекъе лап чанни гуз зун алахъна.

Шумуд бабат дегіш хъана рекъер ви,
Са чІавузни ваз зун хва хъиз акунач.
ЭхнатІани тІалар, кашар, мекъер ви,
Зи дердерин гъавурда вун акъунач.

Ваз гъамиша тІарашчияр хуш хъана,
Ви девлетар нахайриз на апайна.
Абур патал ви сергъатар буш хъана –
Ви мяденриз, пак хайриз ахъайна.

Мерд рухваяр на акъудна патарал,
Тух тежедай тІафалри вун къечизва.
Къе пилияр ацукънава йатарал,
Кесиб халкъдин жибин, руфун ичІизва.

ва Москвадин М.Горькийдин тІварунихъ галай Эдебиятдин Институт тафаватлу-вилелди акъалтІарай ада 1978-1998-йисара Дагъустандин чара-чара эцигунрин тешкилатра устІарвиле, прорабвиле, инженервиле, СМУ-дин директорвиле кІвалахнай. Гуьгъуьнлай вичин рикІин эверунихъ яб акална уьмуьр къелемдиз бахш авун къетІнай.

Вичин шиирар, гъикаяяр, макъалаяр мукъвал-мукъвал газетринни журналрин чинриз акъатзавай Ф.Нагъиева журналистикада вичин рехъ, къетІен хатІ малумарзавай къилдин печатдин орган арадал гъун къетІна. И ниятдалди ада 1990-1996-йисара лезги ва урус чІаларал материалар чапзавай «Лезгистан» журнал кардик кутуна. Гъа йисара адалай и чапдин орган халкъдин рубгъдин чешмедиз элкъуьриз алакъна. Гуьгъуьнлай Ф.Нагъиеван алакъунар лезги тележурналистикадани винел акъатна. 2004-2005-йисара «Дагъустан» телекомпанидин редакторвиле кІвалахдайла ада лезги чІалал «Инсан ва девир» тІвар алай къилдин программа туькІуьрна ва ам вичини тухвана. Куьруь вахтунда и программади инсанрин патай чІехи гуьрмет къазанмишна.

Фейзудин Нагъиев чи аямдин лезги поэзиядинни прозадин устадрикай я. Адан эсерриз деринвал, метлебувал, образлувал, чІалан мишвал хас я. Абур кІелдайбурув веревирдер ийиз, нетижаяр хкудиз тадайбуру я. Гъавилай и къелемгълидин чап хъанвай ктабар чи халкъдин рубгъдин дуьньядин эменнир яз гъисабиз жеда. Къейд авуна кІанда хъи, Ф.Нагъиева вичин эсерар къе чІалал – лезги ва урус чІаларал къелемдиз къачузва.

Къелемгълидин лезги чІалал басма хъанвай «Капал кхъинар» (1989), «Къванцел биришар» (1989), «Хважам-жамни Яргъируш» (1991), «Цавай къвазва муьгъуббатдин авазар» (1994), «Алпандин суракъда» (1995), «Терсепулда йиф» (1996), «Гарал теменар» (2001), «Къуруш» (2002), «Куьре Мелик» (2002), «Зенг ва къван» (2009), «Абилейсан марф» (2014), «Йиферивай хабар яхъ» (2019), урус чІалалди «Пуд мани» (2014), «Ви вилерай килигзава гъетерни» (2018) ва маса шиирринни прозадин ктабар кІелдайбуру чІехи муьгъуббатдивди къабулнава.

Ф.Нагъиев явлалу публицист хъизни сейли я. Адан къелемдикай лезги чІалан месэлайриз, халкъдин ифин алай проблемайриз, эдебиятдин, фоль-

клордин чара-чара хилериз талукъарнавай 200-елай гзаф макъалаяр хкатнава. Абур Дагъустанда хъиз Урусатда, Азербайжанда, Польшада, Германияда, Латвияда, Украинада, Белоруссияда, Туьркияда, Иранда ва маса улквейрани басма хъанва.

1992-йисуз Ф.Нагъиева къелемдиз къачур «Туьркияда стхайрин къилив» тІвар ганвай йикъарганри Туьркиядин лезгийрикай гзаф марагълу малуматар гана.

Къелемгълидин темайрик лезги эдебият, лингвистика ва текстология, къадим цивилизациядин тарих, албанистика, палеография, ономастика, этнография хътин илимдин хилерни ква. «Народы и земли Албании Кавказской» (2011) ктабди, газетринни журналрин чинриз акъудириниз сейли авуна. Ф.Нагъиев лезги чІалан лексикадиз, орфографиядиз ва пунктуациядиз талукъарнавай цІудралди илимдин макъалайрин авторни я. ЧІал гуьнгуьна хтун ва ери хъсанарун патал ада вичин теклифрин кІватІал – «Лезги чІалан гафар кхъинин къайдайрин тагъ» кхъена чапдай акъудна (2007).

2011-йисуз Ф.Нагъиева Москвада «Проблемы творческого наследия Етима Эмина и Сулеймана Стальского: текстология и поэтика в свете сравнительного изучения» темадай хвейи докторвиллин диссертациядиз алимри чІехи къимет гана. Лагъана кІанда хъи, къедалди я Дагъустанда, яни Кефер Къафкъаза и хилия хвенвай диссертацияр мад авач.

Ам «Поэтическое наследие Сулеймана Стальского. Проблемы текстологии», «Етим Эмин: Путь к истине», «Эминан гъакъикъатдикай гъакъикъат», «Меридианы жизни и концепция мысли», «Поэт, давший имя эпохе», «Гомер XX века и его время», «Етим Эмин и Сулейман Стальский. Поэзия и жизнь», «Народы и земли Албании Кавказской» тІварар алай монографияйрин ва гзаф илимдин макъалайрин автор я.

Лезги шаиррикай Куьре Меликан, Чилихъ Абдулгъамидан, СтІал Саядан, лезги ва Дагъустандин эдебиятдин классикар тир Ялцугъ Эминан, Етим Эминан, СтІал Сулейманан ва масабурун ирс чирунин кардик ада вичин зурба пай кутунва.

Низами, Дегълеви, Хакъани, Мегъсети, Пушкин, Лермонтов, Есенин, Блок, Ахматова, Цветаева, В.Федоров, Б.Чичибабин

Тандал – канаб, къуьнева зи гъебейр,
Сад – хурунди, садни (батІин) далудин.
Къулухъ – шегъре, вилик – дагълар, тепеяр.
Я Ребб! Зани жуван буржи алудин!
Суракъдава зун эсилрин бегъердин.
Къекъверга я зун яргъал тир къекъвердин.

Хурундай гуз, далудиндаз вегъезва,
Зун къулухъди акІажзава заланда.
Чулавд ишез, лацуди заз хъуьрезва,
Гъар камунин пар гъатзава гарданда.
Зи юрфара гар акъазва кефердин.
Къекъверга я зун яргъал тир къекъвердин.

Рекъевайдан кІвачиз цазни акъахда,
А рекъевач къаличаяр, гебейр.
Пуд хупІ хъвана къисметдин пак булахдай,
Даиматдиз гъида ацІай гъебейр.
Къвердавай ван гужлу жезва эвердин,
Къекъверга я зун яргъал тир къекъвердин.

На къачурбуру ава къулухъ гъебеда,
Вуна рикІяй гайибур ви вилик ква.
Чарх гана вун мад эвелдал хкъеда,

ва маса шаиррин шиирар лезги чІалаз элкъуьрнавай Ф.Нагъиева и кІвалах къени давамарзава. Ада, Дагъустандин Гуькуматдин Университетдин муаллимди хъиз, студентар жуван чІал, меденият, эдебият, тарих кІандайбуру яз вердишарунин рекъе гъакъисагъвилелди зегъмет чІугвазва.

1992-йисалай Урусатдин кхъирагрин кІватІалдик квай къелемгъли Дагъустан Республикадин медениятдин лайихлу кІвалахдар гуьрметдин тІварцІиз ва «Шарвили» премиядиз лайих хъанва. Хайи чІалаз, эдебиятдизни медениятдиз талукъ тир макъалайрай ада «Къизилдин лекъ» лезги чІалан алим Мегъамед Гъажиеван тІварунихъ галай премияр къачунва. Эдебиятда къазанмишай агалкъунрай Ф.Нагъиеваз Урусатдин медениятдин (Артийский) комитетди къизилдин медаль ва «Урусатдин халкъарин Артиядадин Лауреат» тІвар ганва (Санкт-Петербург, 2012).

Ф.Нагъиеван эсерар Михаил Крылова, Евгений Чеканова, Валерий Латынина, Андрей Голова, Петр Родина, Владимир Макурова, Владимир Серова, Марины Агъмедова, Алексей Саломатина, Мегъемедрасул Мурсалова ва масабур урус чІалаз элкъуьрнава.

Вичин яратмишунриз ватанпересвиллин, философиядин, муьгъуббатдин темаяр хас тир Фейзудин Нагъиева лезги эдебиятдиз цІийи кІалубарни везинар, къаматарни къилихар, прозадиз лагъайтІа, фантастика, антиутопия хътин жанраяр гъанва. Ф.Нагъиеван эсеррай А.Межидова ва И.Бабаевади кандидатвиллин диссертацияр хвенва.

Эхиримжи йисара Ф.Нагъиева СтІал Сулейманан малум тушир шииррин кІватІал («Къил акъатич гъич, девир, вай!» (2009)), Етим Эминан «Пагъ, чи уьмуьр...» (2018) ктабар чапдай акъудна. Ада чапдиз гъазурнавай Ялцугъ Эминан шииррин кІватІал алай йисуз кІелдайбурув агакъда.

Вичиз Аллагъди гзаф патарай алакъунар ганвай, эдебиятдин чара-чара жанрайра сад-садалай марагълу эсерар яратмишзавай, къелемдив датІана женгина авай, халкъдин дамахдиз элкъвенвай Фейзудин Нагъиева цІийи эсеррин винел кІвалахзава. Чна адахъ чандин сагъвал, рикІин шадвал, рубгъдин къакъанвал хъун тІалабзава.

Седакъет КЕРИМОВА

Эвел-эхир – са нукътІа я, чилик ква.
Рубъ хъайлани Даиматдин сефердин,
Къекъверга яз амуькда зун къекъвердин.

***

Гъардаз вичин чка ава кутугай,
Гъутухъандиз кичІе жеч хъи гъутукай.

Гъар яракъдик тІул ква вичин устадин,
Лигим хъана хкатзавай чатукай.

Четинвилер уьткъем касдиз часпар туш,
Турфандиз бес кичІе женни гарукай.

И авадан чилер хуьн чи бубайриз
Регъят тирни няс душманрин хурукай?

Мерд къегъалдиз ажалдихъай кичІе жеч,
Герек йикъуз ам хкечІда сурукай.

Эркек ятІа, ада чинал туьнбуьгъда,
Амма тариф ийиз жеда къулухъай.

И хесетар аквада квез лезгидай,
Анжах небгет такурай квез гуьзгуьдай.

“САМУРДИН” МЕКТЕБ

Хъана-хъанач са къузек. Къари къена тек амай ам хуьрун вини къиле, къакъан пелел эцигнавай къвале текдиз яшамиш жезвай. Садра ада базардай кал къачуна. Юкъуз къвалин къвалахар авуна, нянихъ кал ацана галатай кас са вил ахварин лагъана къаткана. Садлагъана адан япарихъ ван галуькна. Севрен ванциз ухшар тир. Вичи-вичиз «ахвар я жеди» лагъана муькуь къвалахъ элкъвена кас.

Къвед лагъай йифиз севрен ванци мадни касдин ахвар атлана. «Сев тиртла кали са ван акъуддай, кичела са «му-у» хъайитлани ийидай. Ваъ, жеч», – лагъана ахварал фена ам.

Пуд лагъай йифиз къузек цийиз ахварал феи кумазни гъенелай мад севрен ван атана. «Пуд йифиз гъа са ахвар аквач гъа! Им рикливайни сев я, адаз калин эхирдиз акъатиз къанзава жеди», – лагъана, ахварай аватай къузек цлакай куднавай тфенгни къуна даклардин вилик къара гуз ацукъна. «Кал пад-пад тавунмаз ничхир яна къена къанда», – фикирна къузек. Ин-

гъе къецел акъван мичли тир хъи, касдиз тфенгдин гуьлле кале акъаз кичле хъана. Ада фикирдалди сев акъатна фена.

Муькуь йифиз кас цурин къава чъ-

СЕВРЕН КЪИСА

МАХ

нуьх хъана. Са герендилай адаз аламагдин кар акуна. Усунилай хкадарна атай сев калин пагавай хъиз чилел къаткана. Кали кичле тахъана севрез

чан-рикI ийиз, адан пелез мез гузвай. Са герендилай сев атайвал хъфинни авуна. Къузек пагъ атлана амай. «Им вучтин кар я? Нивай хабар къан?» - лугъуз амуькна ам. Экуьнахъ кал нехирдиз гъалдайла къузекал вичиз ам маса гайи кас гъалтна. Ада вилералди акурбур рахайла касдин пузаррихъ хъвер акатна. Яб гана куьтягъайла ада

къузекказ лагъана:

– Са йис инлай вилик гъурчехъанри диде сев ягъана къенай, шарагдихъ лагъайтла язух атана, къягъначир. Абуру севрен шараг чи хуьруз гъанай. Гъайванди гишила цириз акурла, ам калихъ агалдарнай. Вуна къачур калин нек хъванай ада. Кали и шарагдиз дидедалнай. Севрен шараг чехи хъайила, гъурчехъанри ам тамуз ахъайнай. Гъа йикъалай мад ам чаз ахунач.

– Гъа, гила зун гъавурда акъуна. Аквар гъаларай, и сев чехи хъанвай гъа шараг я. Гъайванрини чпиз хъсанвал авурбур рикелай алуддач къван, – лагъана къузек.

Азизрин СЕВДА

РУМИНАДИН МУРАД

Кълар райондин Клуфоба хуьрун мектебдин III синифда къелзавай Румина Гуьнешова вичихъ алакьунар авай руш я. Тарсар хъсандиз чирзавай ада лезги ва азербайжан члаларал гзаф шиирар хуралай къелда. Иердиз къуьлеризни чида и рушаз. Гитарадал ягъиз чирун лагъайтла, адан чехи мурад я. И кардикай хабар тир хайибуру мукъвара адаз гитара къачуда лагъана гаф ганва. Бес къачудачни? Белки и рушакай гележегда хъсан сеняткар жеда...

ЧИ ГАФАР

ИЧИ

Са шумуд мана авай гафарик акатзавай «ичли» гафуникай рахадайла чи члалан алмри къве жуьредин баянар гузва. Филологиядин илимрин доктор Ражидин Гъайдарован фикирдалди, и гафунихъ къве мана ава: 1) «затI авачир, буш; 2) лап ухшар, гъам хътин». Алимди хъизвайвал, и гаф «ичI» существительнидихъ -и суффикс акал хъана арадал атанва. Табасаран члала «ичI» гаф къедалди хвенва ва адахъ «затI авачир чка, легъв» хътин манаяр ава. (Килиг: Р.И. Гъайдаров. *Лезги члалан этимологиядиз гъахъун. Магъачкъала, 2005. Ч. 26*).

Сад лагъайди, и гафунихъ анжах къве мана ваъ, са шумуд мана ава. Месела, филологиядин илимрин докторар тир Мегъамед Гъажиева ва Букар Талибова «иччи» гафунихъ винидихъ къалурнавай къве манадилай гъейри, «анжах» хътин манани авайди къалурнава. *Аниз ичли вун вач, яни Аниз анжах вун вач. (Килиг: Лезги члаланни урус члалан словарь. Туькьурнавайбур Б.Талибов ва М.Гъажиев. Москва, 1966. Ч. 144)*.

Къвед лагъайди, бязи алмри кваз такъуна эдебият члалай акъуднавай «ичI» гаф табасаран члала хъиз, чи члалан нугъатрини «ичI» ва «эчI» хъиз хвенва. Месела, Куьре пата къиривийри ва маса хуьрерин агъалийри «Агъмедан векъин эчI» лугъузатла, Къуба патан бязи хуьрера «Агъмедан векъин ичI» лугъуза. Яни Агъмеда векъер ягъазвай чкадин векъ авачир (буш) чил.

Гафунин къвед лагъай манадилай гъейри, адахъ гъакли «халисан», «къусни амачиз ухшар», «дуюм-дуюз» «са нерин хилляй аватай хътин», «къве туплу атлай хътин» манаярни ава лугъуз жеда. Месела, «Хва ичли вичин буба я» жумла агъадихъ галайвални лугъуз жеда: 1) *Хва къусни амачиз буба я*; 2) *Хва халисан вичин буба я*; 3) *Хва къве туплу атлай буба я* ва икI мад.

КВАН

Чи члала ихътин сад хъиз лугъудай ва сад хъиз кхъидай, амма чеб манайралди чара тир къве гаф ава: 1) *Кван* – члалан пай хъиз къусарик акатзавай са кар къилиз акъудун патал лугъузвай гаф. Месела: *лагъ кван, ая кван, къала кван, алад кван, ягъа кван* ва икI мад. *Къала кван вуна вуч къхъеватла*. 2) *Кван*. Манадалди сад лагъай гафунилай чара тир и гафунал гъалтайла чи члалан алмрин фикирар са къадар тафаватлу я. Месела, Ражидин Гъайдарова хъизва: «И гафунин асил мана авар члалан кван «туьн, недаиди, ем» гафуна сахламиш хъанва. *И гъер за кваназ тунвайди я*, яни нез, къуруриз ва я як паталди. Хусан гъа ихътин манада и гаф Е.Эминани ишлемишнава: *Дугъри игридаз кван я дуьньяда...* (Килиг: Р.И.Гъайдаров. *Лезги члалан этимологиядиз гъахъун. Магъачкъала, 2005. Ч. 28*).

Агъмедулагъ Гуьлмегъамедова и гафунихъ къве мана авайди къалурнава: 1) гъуьрч; 2) масадакай къачузвай, жезвай хийир. (Килиг: А.Г.Гуьлмегъамедов. *Лезги члалан словарь. II том, Магъачкъала, 2012. Ч. 33*).

И алмдини Етим Эминан цлар мисал яз гъанва. Р.Гъайдарова шаирдин «кван» гафуниз «ем», А.Гуьлмегъамедова «гъуьрч» хътин манаяр ганва.

Мегъамед Гъажиева ва Букар Талибова «кван» гафунихъ агъадихъ галай манаяр авайди къалурнава: 1) гъатай затI, гъуьрч; 2) гъалиб хъун, гъалибвал къачун. *Памайрал ада заз кван гана. (Килиг: Лезги члаланни урус члалан словарь. Туькьурнавайбур Б.Талибов ва М.Гъажиев. Москва, 1966. Ч. 154)*.

А.Гуьлмегъамедова хъиз, гъам и алмри, гъамни филологиядин илимрин доктор Фаида Гъаниевади и гафунихъ «пуд-къуд йис хъанвай», «къуьзуь хъанвай» хътин манаярни авайди къалурнава: *кванан гъер* – къуд йисалай алатнавай гъер, къуьзуь гъер. (Килиг: Ф.А.Ганиева.

Отраслевая лексика лезгинского языка. Махачкала, 2004, ч. 37).

Бязи лезги нугъатра «кван» гафунихъ «тум» хътин манани ава. Гъавилияй бязи хуьрера «кванан гъер» лагъайла «тумуниз хвенвай гъер» фикирда къада. Чи машгъур алм Гъажибег Гъажибеговани вичин «Адатдин къармахра» эсерда «кван» гафуникай гъа и манада менфят къачунва.

КЪУТ

Чи эдебият члалай акъуднавай гафарикай сад «къут» я. Гилан члалан ва орфографиядин гафарганрани «къут» къилдин гаф хъиз гъатнавач. А.Гуьлмегъамедова вичин лезги члалан гафарганда «къут-къавум» ибара ганва. Им «муькьва-къили» лагъай члал я.

Ингъе «къут» гафунихъ къилди вичин мана ава. Р.Гъайдарова икI хъенва: «Мумкин я, къут гаф вахт къалурдай гафарин жергедай я. Гекъиг: 1) *къут-къутдал татуй*, яни вахт вахтунал татурай (яни йис атлудалди, йис йисал къведалди); 2) *Са къатдиз агакьайла адаз акъул атана*. Ина «къут гафунин чкадал, чи фикирдалди, къат лагъанва». (Р.И.Гъайдаров. *Лезги члалан этимологиядиз гъахъун. Магъачкъала, 2005, ч. 34*).

«Къут» гаф чи фольклордани гъалтзава. Дуьнья акунвай рехи лежберри гъилив тум вегъидай члавуз икI лугъудай:

*Къут, къут алата,
Тум, тум акъата,
Вун ник хъана агата.
Ацурай чи кандуяр,
Алуда чи дердияр.
Чи къвалер-къар къени хъуй,
Чун Аллагъдиз къани хъуй.*

Алатай виш йисан эвелра чап хъанвай чи бязи махара ва бубайрин мисалрани и гаф дуьшуьш жезва. Гуьгъуьнлай ам «вахт» гафунив эвез авунава.

М.МЕЛИКМАМЕДОВ

РИКЕЛ ХУЬХ!

Чи члала цийи гафар арадиз гъизвай са шумуд къайда ава. Абурукай сад тикрар жезвай дибрикай цийи гафар туькьур хъун я. И къайда вични пуд чкадал пай жезва.

Михи тикрар хъун

И къайдадиз «редупликацияни» лугъуда. Михи тикрар хъунин къайдадив цийи гаф туькьур жедайла диб авайвал тикрарда, амма адан мана-метлеб дегиш жеда: *члар-члар; пуд-пуд; куз-куз; хуььрез-хуььрез; кичлез-кичлез; лугъуз-лугъуз* ва мсб.

«Тапан» тикрар хъун

И къайдадин куьмекдалди цийи гаф туькьур жедайла, вилик къезвай гафунин гъадав къадай тай, амма вичикай члала къилди менфят къачун тийизвай сесерин комплекс жагъурда. Адет яз ахътин «тапан» паяр тир гафар /м/, /ш/ ва са бязи дуьшуьшра /пI/ сесинилай гатлунда. Месела: *чай-май; хъач-мач; куьлуь-шуьлуь; уь-муь; иурт-пуртI; чит-мит; къал-къиж; мехъер-шехъер* ва мсб.

Бязи гафарикай и къайдадалди цийи гаф туькьуриз жеда. Месела: *мух, мум, мел* ва мсб.

«Тапан» тикрардин къайдада арадиз атай гафунин мана-метлеб халис гафунин манадин тайинвал зайиф хъун яз гъисабна къанда.

Акахъай къайда

Акахъай къайдадикай – аффиксди алава ийизвай тикрар хъуникай лезги члала гегъеншдиз менфят къачуда. И члавуз алава такъатар яз суффиксрикай, префиксрикай, инфиксрикай, эхиррикай, -ни союздикай менфят къачуда. Месела: *къвалба-къвал; чирхчир; жузун-качузун; гзафни-гзаф; вахт-вахтунда; бахта-бахт; къилера-къил; хунIни-хунI; къилни-къилхъ; къулу-къулуьхъ* ва мсб.

ЭПИТАФИЯ

СВЕТЛАЯ ПАМЯТЬ

Смерть разлучила нас с замечательным человеком, хорошим другом, известным врачом-флебологом Чингизом Абдуллаевым. Его всегда отличали профессионализм, высокие человеческие качества: нравственность, чувство долга, принципиальность, доброта к людям и глубочайшая порядочность, любовь к родному краю и родному языку.

Абдуллаев Чингиз Рамизан хва родился 23-го февраля 1960-го года в селе Кёхне Худат Кусарского района, в семье учителей. Его мать – Абдуллаева Гамия, рано потеряла мужа, и осталась одна с пятерыми детьми. Несмотря на все тяготы жизни она достойно их воспитала. Все они получили высшее образование.

Ч.Абдуллаев с отличием окончил школу № 3 Кусарского района. В 1983 году он окончил лечебный факультет Ставропольского мединститута, затем прошел годичную интернатуру по хирургии на базе Пермского медицинского института.

В 1983-1988 годах он работал врачом-хирургом межобластной больницы УВД Пермской области, города Соликамск. В 1985-ом году прошел курсы усовершенствования по неотложной хирургии грудной и брюшной полостей в Казанском ГИУВ-е.

В 1988-1990 годах работал врачом-хирургом Республиканской больницы УИТУ МВД Азербайджана. В 1990-1992 годах был начальником хирургического отделения Республиканского Госпиталя МВД Азербайджана. В 1992-ом году прошел специализацию по сосудистой хирургии в НИИКЭХ имени Топчубашева.

1992-1993 гг. – старший ординатор отделения сосудистой хирургии Центрального Военного Клинического Госпиталя Министерства Обороны Азербайджана. В 1993-2005 годах он был начальником отделения сосудистой хирургии Центрального Военного Клинического Госпиталя Министерства Обороны Азербайджана. Был удостоен звания полковника-лейтенанта, а также первой степени квалификации по специальности врач-хирург.

Ветеран первой Карабахской войны в 90-ых годах, добросовестно выполняя долг перед Родиной, он многократно проходил службу в прифронтовых зонах, спасая жизни наших солдат.

С 2005-го года, после выхода на пенсию с военной службы по собственному желанию, Чингиз Абдуллаев работал консультантом-флебологом в таких частных клиниках, как «ОКИ», «Саххат», «Медиклаб», «Фунда», «НВ». Он был одним из лучших специалистов республики в области флебологии и ангиологии.

Спорт и движение были неотъемлемой частью его жизни. Он охотно участвовал в велопоходах, сплавах по рекам на плотах. Особым увлечением Чингиза Абдуллаева было покорение горных вершин. С группой друзей, в большинстве своем врачами, он покорил многие горные пики Азербайджана, и даже был награжден сертификатом за восхождение на гору Эльбрус. Он всячески агитировал к спорту и продвигал здоровый образ жизни.

Доктор Чингиз был глубоко влюбленным в жизнь человеком, и умел заряжать оптимизмом всех в своем окружении. Светлая память о нем всегда будет жить в сердцах его родных, близких и друзей.

Аллагъди рагъмет авурай!

«САМУР»

ЧИ ТАВАТРИН ЧІАЛАР

Ульяна Междова
ИЙИДА

За чІалакай къван ийида,
Къван ийида, хаз тежедай.
За чІалакай къан ийида,
Ягъийривай къаз тежедай.

За чІалакай рагъ ийида,
Хъуьтлуьн циклиз гад ийидай.
За чІалакай магъ ийида,
Гатфарихъ чил пад ийидай.

За чІалакай муг ийида,
Шаирвиллиз генг рехъ гудай.
За чІалакай цук ийида,
Ялав хъана, чаз экв гудай.

За чІалакай вирт ийида,
Ширин гафар мецел къведай.
За чІалакай цук ийида,
Атирдин ни рикел къведай.

Меджидова Ульяна Эльбрусан руш СтІал Сулейманан райондин Шихидхуьре дидедиз хъана. 2017-йисуз хуьруьн мектеб акъалтІарай ада алай вахтунда Сургутда медицинадин колледжда кІелзава.

Шиирар кхъинал мектебдин вахтарилай рикІ ала. Вич шаирни, муаллимни тир Нажмудин Шихнебиевавай шиирар кхъидай къайдайрикай, рифмадикайни ритмадикай чирвилер къачуна.

Алай вахтунда Ульяна Меджидовади Сургут шегъерда лезги чІал, чи халкъдин адетар хуьнин кардик вичин пай кутазва.

ЧАН ДИДЕ

Ви гъилерихъ зи вил хъанва, чан диде,
Вун галачиз рикІ гъатзава зи клева.
Фейи вахтар зи къвез рикІел къвезва,
Амма вун тек экрандай заз хуььрезва.

Дагъустандихъ зи вил хъанва, чан диде,
ХъанайтІа, зун хайи хуьруьз къведай.
Атана ви метІерал кыл эцигна,
Хърак чрай фу ашкъидив за недай.

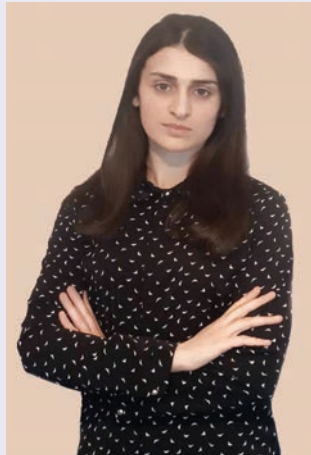
Хайи кІвалихъ вил хъанва зи, чан диде,
РикІ акъатда хайи хуьруьн цларихъ.
Хабар тахъуй гъич садазни дуйньядал,
РикІ кузвайди хайи дидед гафарихъ.

Ви вилерихъ зи вил хъанва, чан диде
Гъар йифиз заз ахварай вун аквада.
«Мус хъфида» лугъуз, йикъар гъисабиз,
Гардан къуна, ваз темен гуз, цІрада.

Вил хъанва зи, рикІ кузава гъурбатда,
Гъиниз, диде, лагъ гъи патахъ зун катда?
Мус къекъведа Дагъустандин рекъерай,
Мус къведа хуьруьз атай гелерай...

Хавер Нуруддинан руш Шефиева 1996-йисуз КІлар райондин Лечет хуьре дидедиз хъана. 2013-йисуз хуьре юкъван мектеб акъалтІарна Сумгаитдин Гъукуматдин Технический Колледжиз къабул хъана.

Поэзиядал рикІ алай руша геле мектебда кІелзавай йисарилай лезги чІалал шиирар кхъизва. И шииррай адан къетІен хатІ хъсандиз аквазва. Хайи чилел, халкъдин адетрал рикІ алай Хавер Шефиевади вичин шиирра абуруз кІанивал къалурзава.

Хавер Шефиева

ХТУРАЙ

Эхиз жезвач яр галачиз, лагъ, ашкъидин тан хтурай,
Чара тахъай дерт гайи заз, дердинин дарман хтурай.

Ви ван амач и патара, я гел амач и рекъера,
Зи япариз «зи кІаниди» лугъудай ви ван хтурай.

Гуьлуьшан югъ серин хъана, я рагъ амач, я хъен амач,
Бахтунин рехъ ахъая на, бахтунин девран хтурай.

Кузва зи рикІ ви ашкъиди, инсаф ая, гумир азаб,
Хару гатай са цуьк я зун, ша, цуькведал чан хтурай.

ХУЬДА ЗА

Шаирдин руьгъ хура аваз, шиир кхъиз, чІал хуьда за,
Ватан – диде, ватан – кІвал я, чан амаз къван кІвал хуьда за.

Къекъведа зун хайи чилел рикІ михъи тир дустар галаз,
Абурун дерт жувандай къаз, душманар яргъал хуьда за.

Герек туш заз мални такъат, сагъ чан гурай заз Аллагъди,
Ислягъвал хуьй чи дуйньядал, рикІе хъайи тІал хуьда за.

Пак рекъе хуьхъ алахъна куьн, хъсанвал я амукъдайди,
Къадир чидайд пара хуьрай, ам рикІин кукІвал хуьда за.

ГАФАРГАН

Лангат – кирпич атІудай кІалуб
Манкъа – 1) нерай рахадай кас;
2) хумадин чІавуз
нефес дар хъун

Мансур – гъаларин кІетІ

Марчил – гъведгъвеш

МацІ – менфят

Мевенжи – муштулух

МегъетІ – мурад (диал.)

Мегъреб – дере (диал.)

Мекера – ярмарка

Мерв – тан шуькІуь, хилер
хІу набатат

Мергъуь – цІару

МетІ – метлеб (дегъ.)

Мехъв – капаш (дегъ.)

МилитІач – пиво (дегъ.)

Минал – къудратлу (дегъ.)

Миткъал – нехиш алачир, ужуз чит

Митхи – квахъ, алад

МичІем – мичІи чка

Миян – къук

Муда – кІарасдин кур, хвах

Мукуган – вечре кака хан патал
мука тадай кака

МукІрух – аскІан кІвачерин балкІан

Мулах – цІранвачир мум

Мумлах – михънавачир мум

Мумургъан – мум, какадин къиб ва
макъ акадарна гъазур-
завай мелгъем

МуртІ – пІипІ

“ЛЕЗГИ КІВАЛ”

КІани дустар!

Алай йисуз чна Бакуда «Лезги кІвал» кардик кутада. Дидед чІалаз икрам авун, чи ватангълияр агудун патал вацра садра кІватІ жеда чун. Рахада, хуььреда, санал манийрал илигда, шиирар лугъуда, цІийивилерикай хабар гуда. Чи халкъдин адетар, фольклор, поэзия, макъамар рикІел кхун, чи медениятдин ва руьгъдин алемда киле физвай вакъайрикай веревирдер авун патал ким туькІуьрда чна.

Чи шаирар, художникар, алимар, маничи-ярни макъамчияр муькувай чирдай «Лезги кІвал» виридан рикІ алай бубад кІвализ элкь-урдай ният ава чахъ. Гъавилай лезги чІалал киле фида чи мярекатар. Чайдин суфрадихъ ацукъна чІал чирдай ихтилатрал илигда. Чи килин ниятрикай сад дидед чІал кІанарун, чи ватангълийриз лезги чІалал савадлуьдаказ кхъиз чирун я. Чирун садрани геж туш лагъана рикІ алаз эгечІда чун и кардив

И кар рикІяй ятІа, чав агат! Чаз зенг ая!
Кхъихъ! Редакциядиз илиф!

Тел.: (012) 432-92-17

САМУР

Баş redaktor
Sədaqət KƏRİMOVA

Redaksiyamızın ünvanı: AZ 1073
Bakı, Mətbuat prospekti,
“Azərbaycan” nəşriyyatı,
3-cü mərtəbə, 101-ci otaq.
www.samurpress.net
www.sedagetkerimova.com
e-mail:sedagetkerimova@gmail.com

Hesab nömrəsi:
AZ03NA-
BZ0135010000000002944
Azərbaycan Beynəlxalq
Bankı “Mətbuat” şöbəsi
kod 805142
VÖEN 9900001881

Qəzet Azərbaycan
Respublikasının Mətbuat
və İnformasiya Nazirliyində
qeydə alınıb.

Qeydiyyat nömrəsi - 78

İndeks: 5581
Sifariş: 548
Tiraj: 2000
Tel:(012)432-92-17

“Azərbaycan” nəşriyyatında çap olunmuşdur.